

Pospíšil, Ivo

Cyrlometodějské kulturní dědictví - tentokrát konsensuálně, ale pokaždé trochu jinak

Slavica litteraria. 2009, vol. 12, iss. 2, pp. 172-173

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103409>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Podobně jsou zaměřeny studie Lászla N. Szelesteiho *Hungarus – ungaricus/Uherský – maďarský*, skvělá práce Karola Wlachovského o slově *tót*, které zdaleka nebylo jen pejorativem pro Slováka, ale slovem označujícím širě nemaďarské a předmaďarské osídlení. Jiné významy znají umělecká díla Móra Jókaiho a zejména Kolomána Mikszátha. Složitou problematikou termínů *lid – národ – národnost* se zabývá István Nyomárkay a pojmem politického národa v uherském národnostním zákoně z roku 1868 László Szarka, editor svazku Ábrahám Barna zkoumá pojmy maďarští Němci, Tóti, Slovjací, Maďarský Rusi, Vendi. Delikátními otázkami tzv. panslavismu se zabývají Zsolt Vesztróczy a József Demmel. Stati Ivána Bertényiho ml. O sovinismu, Petra Káši o pojmu maďarón a Ivana Halasze o tzv. loajálních Slovácích a dobrých uherských vlastencích mají podle mě velmi diskusní charakter. Pevně v onomastice jsou ukotveny práce Pavla Žiga o původu slova Bratislava, jinými názvy, jako jsou Pressburg, Prešporok a Pozsóny se mimo jiné zabývá István Kollai, z historie vycházejí János Sándor Tóth, Bence Tarján a opět Karol Wlachovský v nápaditém článku o uhersko-maďarských reáliích v slovenském textu.

Obě recenzované publikace představují značnou komparativní a konfrontační hodnotu a nebojácně vstupují na půdu, jež je velmi citlivá. O to více je třeba takové počiny, jakkoli polemické a diskusní, ocenit.

Ivo Pospíšil

CYRILOMETODĚJSKÉ KULTURNÍ DĚDICTVÍ – TENTOKRÁT KONSENSUÁLNĚ, ALE POKAŽDÉ TROCHU JINAK

Význam kulturného dědictví sv. Cyrila a Metoda pro Evropu. Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda, Rímskokatolícky biskupský úrad v Nitre, Slovenská historická spoločnosť SAV v Bratislave. Nitra 2008. Eds: Jozef Michalov, Martin Hetényi, Peter Ivanič, Zvonko Taneski.

Činnost editujícího ústavu jsme už komentovali v časopise *Opera Slavica* v souvislosti s vydáváním časopisu *Konštantínove listy*. V editoriale jeho prvního čísla píše Jozef Michalov, že Konstantin studoval na cařihradské vysoké škole, v té době jediné takové instituci v Evropě – na to se snaží příslušný ústav navázat ve smyslu vyplnění vaku, jež vzniklo ve střední Evropě při studiu cyrilometodějského dědictví. Studie v časopise jsou střizlivě koncipované, zabývají se materiální a duchovní kulturou doby obou věrozvěstů, mají převážně ráz historicko-filologický. Totéž lze říci i o reprezentativním sborníku. Není mnoho odborníků, kteří by dokázali zcela kompetentně zachytit všechny kritické příspěvky, jež jsou uvedeny představiteli mocenských politických orgánů, tedy moci světské i církevní (rektor Univerzity Konštantína Filozofa Libor Vozár, primátor Nitra Jozef Dvonč, biskup Nitranské římskokatolické diecéze Marián Chovanec, místopředseda Nitranského samosprávného kraje Ján Vanč. Možná již toto koncipování cyrilometodějské mise jako výrazného politika tento projekt společensky zvýznamňuje a současně jej však orientuje poněkud jednosměrně. V českém prostředí se tato tradice pojímá jinak: když pomíneme složitý a rozporuplný vývoj katolické církve k této tradici

od 18. a 19. století, je tu vědecký přístup od časů Dobrovského až k Magnae Moraviae fontes historici, edici vzniklé v 60. a 70. letech minulého století péčí především brněnských badatelů v různých disciplínách a jejichž zatím první díl reeditovala Dagmar Bartoňková v roce 2008. Ale je tu také jistá delikátní obezřetnost k tématu v tom smyslu, že po násilném potlačení této tradice se zde etablovala románsko-germánská kultura s latinským ritem, čímž se české země kulturně politicky jakoby přidaly k tzv. Západu: pomineme žurnalistické výpady, jež by na Slovensku ani nikoho nenapadlo napsat, jako že mise nám přinesla azbuku a tím nás mohla odkulturnit. Celá tato tradice, včetně tradice jazykově literární se pak chápe spíše pietně a petrifikovaně, zatímco již na Slovensku (o jižních a východních Slovanech pochopitelně nemluvě) je to do značné míry živá součást kultury, něco, co interferuje s domácím jazykem apod. Odtud jsou i rozdíly například ve výuce staroslověnštiny a paleoslavistiky na univerzitách, krátce jiná pojetí. Především zarazí to, že na sborníku tak reprezentativním nespolečupracovaly další křesťanské církve, které jsou na Slovensku silné, ať již různé protestantské, nebo církve pravoslavná nebo uniatská – tím by se podpořila zejména v jistém smyslu ekumenická spjatost, tedy hledání společných kořenů a spojování oddělovaného Západu a Východu i jako pokusy o reformu: koneckonců oba věrozvěstové byli reformátory par excellence již svým usilováním o zavedení nového liturgického jazyka.

Příspěvky jsou kvalifikované, ale příliš různorodé, než aby je dokázal jeden člověk uchopit. Snad bychom našli společné ukotvení právě v nemožnosti ukotvení v jednom bodě, spíše jde o pluralitu přístupů a ještě přesněji o nahlížení cyrilometodějského dědictví z různých zorných úhlů. Na počátku stojí kontextuálnost mise, kterou zachycují Richard Marsina a Lubomíra Havlíková, když píšou o počátcích christianizace na středním Dunaji a o vlivu velkomoravského práva na raněstředověké právo české. Další aspekty jsou historické (Andrej Škoviera píšící o vyhánění Metodějových žáků z Velké Moravy, Józef Budník), jini hledají v jejich přesazích přesahy k dnešku, někdy dosti násilně, zbytečně aktualizované a ploše (Marek Rembierz). A také zde začínají problémy terminologické, od nichž se odvíjejí otázky metodologické: Svetlina Nikolovová užívá termínu „starobulharština“ (Old Bulgarian) ve stati o překladech Starého zákona. Vynikající je Pavol Koprda v poznámkách o překladu Proglasu do italštiny; jinak měli editoři více dbát o jazykovou korekturu, např. v případě angličtiny (Maja Jakimovska Tošić). Někdy by bylo možné poněkud polemizovat s pojetím Konstantinovy osobnosti (Ladislav Navrátil, Kristo Trendafilov). Vždy mám strach z přílišného zplošťování historicity mise (V. Ježek), nevím, nakolik jsou funkční mytologizační a kultovní partie (kapličky a známky s motivy mise nebo jak je cyrilometodějská tematika podána v učebnicích pro střední školy).

Řekl bych, že sborník je míněn spíše jako záležitost propagační v dobrém slova smyslu; problematičtější je jeho funkce aktualizací a široce společenská. Lze ocenit multinacionalitu sborníku i studii Anny Matulákové o stopách cyrilometodějské kultury v první uherské legendě, totiž to, že tato mise vyznačuje i mimo slovanský svět, slabá je spojnice (až na výjimku) s přemyslovskými Čechami, nevyskytují se tu však sloveně krajní pohledy silně ideologizující tuto misi, jak bývá někdy v některých prostředích zvykem. Užitečná práce ve smyslu zviditelnění a poukázání: skutečná práce však teprve začíná a má v i české a slovenské tradici na co navazovat.

Ivo Pospíšil